

Izkušensko učenje prostorskega oblikovanja

Experiential teaching of spatial design

doktorska disertacija

mentor: prof. dr. Borut Juvanec

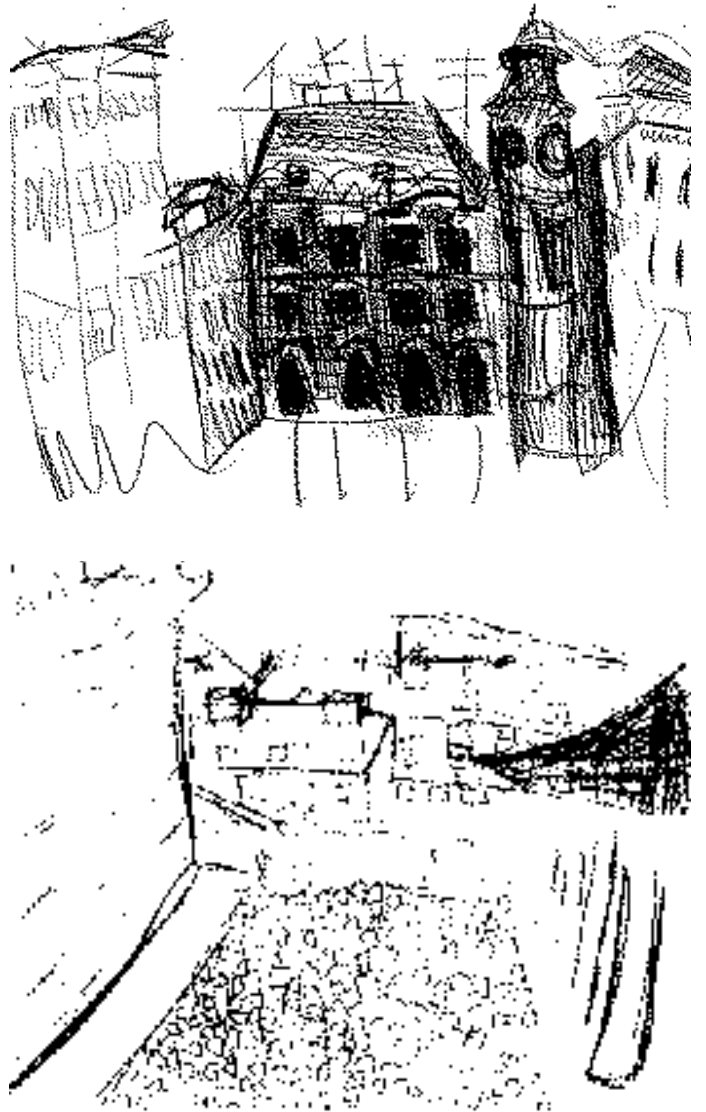
Eksperimentalna pedagoška raziskava z naslovom Učinki izkušenskega učenja pri dijakih na področju prostorskega oblikovanja pod mentorstvom prof. dr. Boruta Juvanca Fakultete za arhitekturo v Ljubljani in somentorstvom dr. Majde Cencič Pedagoške fakultete v Ljubljani je imela ključni cilj odgovoriti na vprašanje, ali neposredna in ustrezno didaktično podprta izkušnja zaznava arhitektonskega prostora s svojimi simbolnimi, materialnimi, likovnimi in drugimi značilnostmi vpliva na dejavnike likovne ustvarjalnosti in s tem na kakovost rešitev konkretnih likovnih problemov pri nalogah iz likovnega snovanja.

V teoretičnem delu disertacije smo se lotili pomena izkušnje arhitekturnega prostora s stališča več različnih miselnih okvirjev: od psihologije, prek filozofije, do teorije arhitekture. Pomen izkušnje arhitekturnega prostora je arhitekturi imanenten. Poskusila sem predstaviti različna razmišljanja mislecev, med njimi tudi arhitektov, v zvezi z arhitekturno izkušnjo. Izbor je nastal kot vzporedno primerjanje elementov pristopa (metode) izkušenskega učenja, ki predvideva tako doživetje kot uporabo izkušnje – arhitekturno izkušnjo in doživetje prostora ter »gradnjo« prostora. Zato sem izbrala dva klasična avtorja. Christian Norberg Schulz didaktično poudarja ta vidik, Kevin Lynch se na podoben način loti mesta. Končala sem (začasni in silno omejen) izbor pri B. Tschumi, ki pojmuje arhitekturo kot dogodek, gibanje v prostoru, torej kot izkušnjo, kar je seveda izvrstno izhodišče za to, da potrdimo vloge izkušenskega učenja kot smiselni pristop, vsaj v primeru prostorskega oblikovanja.

Da bi poskusili odgovoriti na zastavljeno vprašanje, smo v empiričnem delu raziskave izvajali enofaktorski neslučajnostni pedagoški eksperiment s šolskimi oddelki kot primerjalnimi skupinami in z dvema modalitetama eksperimentalnega faktorja. Modalitete so predstavljale različne didaktične metode, in sicer po eni strani metodo izkušenskega učenja, po drugi pa tradicionalne metode dela. V obeh skupinah smo opravili predobravnavo področja prostorskega oblikovanja, ustrezen preizkus predznanja in sposobnosti, po uporabi različnih didaktičnih metod pa preizkus likovno ustvarjalnih faktorjev, na katere vpliva likovna izkušnja kot komponenta. Za konacec so v obeh skupinah dijaki opravili likovno nalogo iz prostorskega oblikovanja. Ocenili so jo trije neodvisni ocenjevalci, kar je prispevalo k zanesljivosti ocenjevanja.

Podatke, ki smo jih dobili pri pedagoškem eksperimentu, sem obdelala po metodi analize kovariance. Kot sopsremenljivke sem vključila: ocene iz likovne vzgoje za 7. in 8. razred OŠ, rezultate preizkusa predznanja in sposobnosti, ki je bil opravljen pred začetkom eksperimenta, celostno oceno preizkusa likovno ustvarjalnih faktorjev, ocene delov preizkusa za posamezne

ustvarjalne faktorje (izvirnost, občutljivost pri odkrivanju likovnih problemov, estetska elaboracija, redefinicija) in oceno likovne naloge s področja risanja.

Slika 1, 2: Primeri risb dijakov na strokovni ekskurziji. Pri risbah detajlov so dijaki izbrali zelo različne primere: manjše dekorativne detajle in tudi celotne arhitekturne elemente. V obeh primerih so skušali ugotoviti in predstaviti organizacijo kompozicije dela oz. detajla, proporce, izrazne elemente kot npr. izrazitih kontrastov med materiali ali barve, načine usklajevanja v celoto itn.

Examples of student's drawings from a study trip. When drawing details they chose very different examples: small decorative details but also entire architectural elements. In both cases they tried to determine and represent the organisational composition of the element or detail, proportions, expressive elements, such as contrasts between materials and colours, methods of harmonisation of the entity etc.

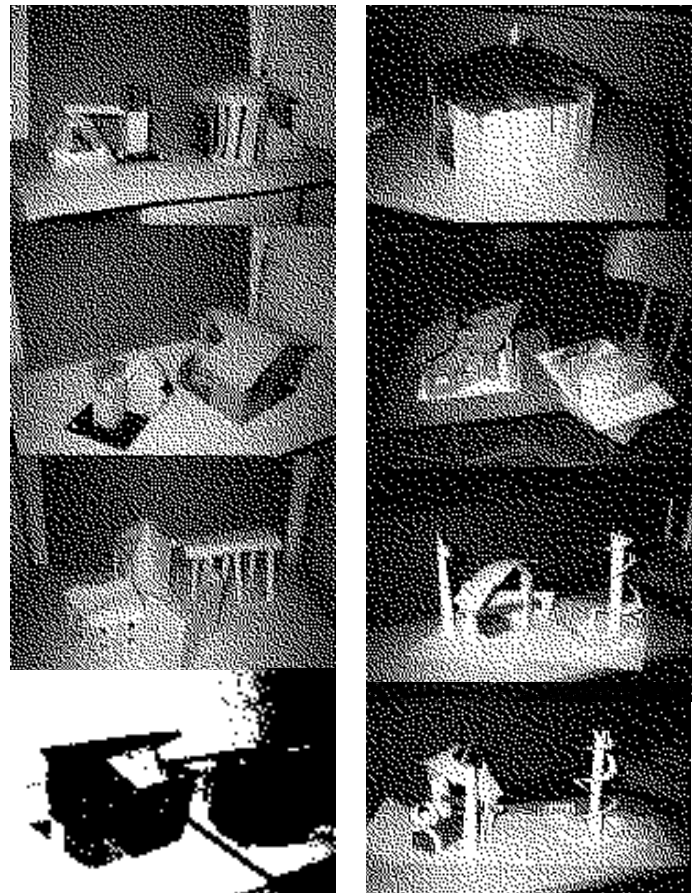
Dosežki udeležencev eksperimentalne skupine prikazujejo večjo izvirnost likovnega produkta pri uporabi materialov in postopkov dela; večjo občutljivost za likovne probleme, odkrivanje in razumevanje likovnih struktur ter njihovo uporabo; uspešnejšo redefinicijo oz. preoblikovanje elementov in materialov, elaboracijo oz. idejno estetsko načrtovanje ter ustrežnejšo predstavitev prostorskih predlogov.

Rezultati raziskave so nam omogočili oceniti vrednost, uspešnost in organizacijske značilnosti uporabe metode izkušnjskega učenja ter pomembnost izvirm likovne izkušnje pri likovnem prakticiranju na področju prostorskega oblikovanja v srednji šoli. Hkrati je nedvomno podlaga za nadaljnje raziskave in aplikacije na druge stopnje vzgoje in izobraževanja, predvsem na tretjo triado devetletne osnovne šole in na ostala likovno oblikovalna področja.

Danes se v svetu arhitekture nenehno pojavljajo nove izkušnje zaznave prostora: globoke sence, posledica drugačne zasedbe prostora, izguba ideje o klasični fasadi in jasnost ter »berljivost« načel, po katerih je bila stavba zasnovana, zamenjajo zrcaljenje z »materialom-ogledalo«, ki preoblikuje pogoje notranjosti in zunanosti arhitekturnega prostora z referenco do človeškega telesa. Prostor brez meja in skoraj brez »predvidljivosti« počasi zamenjuje tradicionalni, osredotočen v človeškem telesu, arhitekturni prostor. Prostor ni več stalnica, »posoda« za stvari in telesa, ampak je obarvan z dimenzijami relativnosti, gibanja, dinamike ... Vizualne impresije, podobe, ki jih proizvajajo razlike v svetlobi in barvah, so primarne pri naši percepciji stavbe. Človek empirično reinterpretera podobe in določa obliko tako notranjosti kot zunanosti prostora, ki ga zaobjema. Zaznava značilnosti zagotavlja aktivnost, produktivnost, prilagodljivost, predvidljivost in družbeno integracijo. Zaznave so tudi zelo pomembne pri preoblikovanju masivne kulture in je treba na tem mestu tudi priznati, da je današnji gledalec, učenec, dijak, po zaslugi izkušenj s tradicionalno in digitalno fotografijo, videom ter televizijo dejansko spremenil način, kako gleda in vidi prostor.

V tako širokem kontekstu tudi lahko vidimo smisel predstavljenih rezultatov raziskave: velike spremembe v pojmovanju, zaznavi in vrednotenju dogodkov v svetu arhitekture, ki se dogajajo vzporedno z velikimi preobraty v šolskem prostoru; nastopanje novega »gledalca«, dijaka, hitre funkcionalne spremembe v njegovem življenju in naša odgovornost v sooblikovanju značilnosti življenja, katerega šola nujen del je.

Brez dvoma lahko trdimo, da likovno snovanje podeli pomen »umetniškemu svetu« in definira način, kako ga bo dijak v bodoče sprejemal in kaj bo v svojem življenju z njim počel. Če pa to trditev povežemo z znamenito mislijo B. Zevija, da »Vsakdo po mili volji lahko obrne gumb pri radijskem sprejemniku, vsakdo se lahko izogne koncertom, zamrazi film in gledališče ali pa se odpove branju te ali one knjige, nihče pa ne more zapreti oči pred arhitekturo, ki tvori prizorišče mestnega življenja in nosi znamenje človeka na deželi in v pokrajini«, nam je tudi jasno, zakaj je prostorsko oblikovanje tako pomembno, a žal še vedno zanemarjeno področje likovne vzgoje in tudi, zakaj so lahko take raziskave za nas tako pomembne in koristne.

Slika 3: Rezultati likovnih nalog v kontrolni in eksperimentalni skupini. Pri večini likovnih izdelkov v kontrolni skupini izhaja oblikovalna strategija iz načina razmišljanja, ki sestavlja prostorske elemente na osnovi ploskve. V eksperimentalni skupini pa oblikovana strategija podpira izrazito prostorska izhodišča.
Results of artistic tasks in the control and experimental group. In most artistic products of the control group the design strategy emerges from the way of thinking, which assembles spatial elements from plains; in the experimental group the design strategy supports emphasised spatial starting points.